

Het belang van een uitlegbaar pensioenstelsel

Dit position paper is geschreven als bijdrage aan het rondetafelgesprek met de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid op 4 november 2020

Publicatiedatum: 29-okt-2020

Classificatie: AFM - Publiek

Autoriteit Financiële Markten

De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten.

Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

1. Het belang van een uitlegbaar pensioenstelsel

De AFM verwelkomt het recent gesloten pensioenakkoord dat beoogt pensioenen transparanter en persoonlijker te maken en beter aan te laten sluiten bij de ontwikkelingen in de maatschappij en op de arbeidsmarkt.

Het afgelopen decennium zijn risico's binnen veel pensioenregelingen gestaag verschoven van werkgevers naar werknemers. Het aantal pensioendeelnemers aan DB-regelingen is afgenomen ten gunste van CDC- en premieregelingen (DC). Het recent uitgewerkte pensioenakkoord volgt deze al ingeslagen weg: alle pensioenregelingen worden premieregelingen met collectieve elementen.

In een premieregeling wordt enkel de premie toegezegd. Dit betekent dat pensioenaanbieders beleggen voor rekening en risico van de deelnemer. De inrichting van de regeling heeft dan ook rechtstreeks impact op het risico en daarmee het pensioen van de (gewezen) deelnemer of gepensioneerde.

Het nieuwe stelsel leidt ook tot meer variabele pensioenuitkomsten en meer keuzevrijheid voor deelnemers, denk daarbij een de invoering van de mogelijkheid een bedrag ineens op te nemen rond pensioendatum. Meer keuzevrijheid legt ook een verantwoordelijkheid bij deelnemers. Het gaat hierbij immers om keuzes met een mogelijk aanzienlijke impact op de hoogte van het pensioen en daarmee het financiële welzijn van deelnemers.

Dit alles brengt mee dat nu het moment is gekomen om ook de deelnemersbescherming en zorgplichten ten behoeve van de deelnemer, mee te laten groeien met het nieuwe stelsel. De bescherming van deelnemers in de Pensioenwet kent niet dezelfde inrichting van consumentenbescherming als in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Denk bijvoorbeeld aan het ontbreken van normen op het gebied van productontwikkelingsproces, algemene zorgplicht en klachtenafhandeling.

De AFM vindt het daarom belangrijk dat (nieuwe) wetgeving ervoor zorgt dat in het nieuwe pensioenstelsel: (1) de gekozen pensioenregeling aansluit bij de kenmerken van de deelnemers, (2) deelnemers goed worden begeleid bij alle keuzes die zij moeten maken en (3) dat de keuzes die bij de transitie van het oude naar het nieuwe stelsel worden gemaakt, uitlegbaar zijn aan de deelnemers.

Bij alle drie deze elementen is het van belang dat het geheel niet te complex wordt. Als er een te complex bouwwerk wordt gemaakt dan wordt het voor mensen toch weer een black box. De AFM hecht eraan dat voorzienbare teleurstellingen bij deelnemers worden voorkomen.

1.1 De regeling sluit aan bij de deelnemers

De AFM vindt het belangrijk dat de pensioenregeling zoveel mogelijk aansluit bij de deelnemer en dat de deelnemer adequate bescherming krijgt. Juist omdat deelnemers wettelijk verplicht zijn tot deelname is dit van belang. Deelnemers kunnen immers, anders dan bij nagenoeg alle andere

financiële producten, niet kiezen in welke regeling zij terechtkomen en kunnen hier ook niet “uit”. De AFM vraagt daarom tijdens het wetgevingsproces aandacht voor aansluiting van de vormgeving van de pensioenregeling bij de beoogde deelnemerspopulatie.

Voor verzekeraars en premiepensioeninstellingen gelden op dit moment wettelijke eisen ten aanzien van de kwaliteit van productontwikkelingsprocessen en de daaruit voortvloeiende producten. Dat geldt momenteel niet voor pensioenfondsen. Pensioenfondsen worden door sociale partners betrokken bij het ontwerp van een nieuwe regeling en/of een wijziging van de regeling, maar sociale partners nemen zelf het uiteindelijke besluit.

De AFM pleit voor het toevoegen van een open norm in de wetgeving die ervoor zorgt dat pensioenfondsen tijdens het proces van totstandkoming of wijziging van een pensioenregeling inzichten over deelnemers(groepen) en de effecten van keuzes in de regeling meenemen. Dit vraagt dat pensioenfondsen bij de relevante elementen van de regeling nagaan of deze aansluiten bij het risico dat de deelnemers kunnen en willen dragen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het beleggingsprofiel, maar ook aan elementen zoals de solidariteitsreserve, de uitkeringsnelheid, het spreiden van schokken en de inrichting van de defaults bij keuzes.

Daarnaast vraagt dit dat pensioenuitvoerders de effecten van de regeling voor deelnemers inzichtelijk maken, bijvoorbeeld wat betreft de hoogte van het verwachte pensioen en de bijbehorende risico's.

Een regeling die aansluit bij de behoefte van de deelnemer vraagt ook om een adequaat nabestaandenpensioen. Standaardisering van het nabestaandenpensioen, zoals opgenomen in het pensioenakkoord, gaat daarbij helpen.

1.2 Verbetering keuzebegeleiding

De AFM vraagt daarnaast aandacht voor een verbetering van de keuzebegeleiding door pensioenuitvoerders.

Een deelnemer moet rond de pensioendatum verschillende keuzes maken. Zo kan een deelnemer kiezen voor vervroeging van de pensioenuitkering, hoog-laag pensioen, uitruil ouderdompensioen-nabestaandenpensioen, keuze vast-variabel pensioen, enzovoort. Daar komt nu ook de keuze voor het opnemen van een bedrag ineens bij en, afhankelijk van de regeling en uitvoerder, de keuze om pensioen middels een periodieke vaste daling naar voren te halen. De AFM ondersteunt keuzevrijheid waar dat kan, maar de ervaring leert ook dat keuzevrijheid niet altijd vanzelf goed gaat.

Uit onderzoek blijkt dat mensen moeite hebben met het maken van financiële keuzes met gevolgen op de lange termijn. Mensen stellen keuzes uit, kiezen helemaal niet, of nemen beslissingen op basis van verkeerde afwegingen. Dit geldt zeker ook voor pensioenkeuzes; de afwegingen zijn complex en voor veel mensen is pensioen niet ‘top of mind.’

Suboptimale keuzes kunnen leiden tot financiële problemen, teleurstelling, ontevredenheid en een verlies van vertrouwen in de pensioensector. Het is daarom in het belang van de deelnemer én de pensioenuitvoerder dat deelnemers goed begeleid worden bij het maken van pensioenkeuzes. Dit is extra van belang als deelnemers straks zelf veel pensioenrisico's dragen en daarover keuzes moeten maken. Het aanbieden van informatie is belangrijk, maar hierbij niet voldoende. Pensioenuitvoerders zullen de keuzeomgeving zorgvuldig moeten in richten om 'ongelukken' te voorkomen.

De AFM ziet risico's in de mogelijkheid van stapeling van keuzes. Zo kunnen deelnemers door gebruik te maken van een aantal keuzemogelijkheden tegelijk een aanzienlijk gedeelte van hun pensioen naar voren halen, met het gevaar dat ze op latere leeftijd onvoldoende geld hebben om hun vaste lasten te betalen.

De AFM pleit daarom voor een open norm in nieuwe wetgeving die pensioenuitvoerders dwingt om deelnemers op een adequate wijze te begeleiden en inzicht te geven in de gevolgen van (stapeling van) keuzes.

1.3 Uitlegbare transitie

Het nieuwe pensioenakkoord leidt tot een grote transitie van het oude stelsel naar een van de twee nieuwe pensioencontracten: het zogeheten 'nieuwe contract' en Wvp(+). In deze transitie is het van belang dat pensioenuitvoerders hun deelnemers meenemen in de veranderingen die de komende jaren tot en met 2026 gaan plaatsvinden.

Ongeacht welke keuzes pensioenuitvoerders maken bij de transitie, vindt de AFM het belangrijk dat ze hierover transparant communiceren naar alle deelnemers. Dit betekent dat deelnemers worden geïnformeerd over besluiten die tijdens de transitie worden genomen over hun pensioen.

Deelnemers moeten op begrijpelijke wijze worden geïnformeerd over de gevolgen van de keuzes tijdens de transitie op hun pensioen. Zij moeten voldoende in staat worden gesteld te begrijpen hoe hun nieuwe regeling werkt. Zo niet, dan zal dit leiden tot teleurstelling en verlies van vertrouwen. Om deelnemers niet te overvallen met informatie over de transitie kunnen pensioenuitvoerders gebruik maken van gelaagd informeren. De gelaagde informatie biedt, nu en straks, de mogelijkheid om complexiteit te kunnen duiden en dus transparant te communiceren. Niet informeren onder het mom "verwarren met moeilijkheden onder de motorkap" raadt de AFM af. Kerninformatie wordt weergegeven in de eerste laag. Voor de geïnteresseerden kan extra informatie bijvoorbeeld in een bijlage, brochure of op de website worden weergegeven.

Het is ook van belang dat pensioenuitvoerders deelnemers concreet en vooral tijdig informeren over de gemaakte keuzes. Dit geldt ook voor de impact op hun pensioen. Concreet betekent dit betekent dat deelnemers persoonlijk inzicht krijgen in de hoogte van hun pensioen vóór de overstap en het verwachte pensioen na de overstap. Beide aan de hand van de huidige drie

scenario's zoals deze te zien zijn op het UPO en mijnpensioenoverzicht.nl (positief, verwacht, negatief).

Bij alle keuzes die in de transitie worden gemaakt is het belangrijk om niet alleen te kijken naar de technische gevolgen van de transitie, maar juist ook naar de uitlegbaarheid van de overgang. Is aan deelnemers uit te leggen hoe het nieuwe pensioen in haar of zijn persoonlijke situatie eruitziet ten opzichte van de bestaande situatie? Hiermee bedoelen we dat uitvoerders de boodschap in begrijpelijke taal overbrengen, dat ze keuzes maken die niet te complex zijn en dat de keuzes die zijn gemaakt te verantwoorden zijn. Dat vergroot de kans aanzienlijk dat deelnemers de keuzes kunnen accepteren. De AFM zal toezicht houden op tijdige, correcte, duidelijk en evenwichtige informatie aan deelnemers tijdens de transitie.

Bij een zorgvuldige overgang naar het nieuwe stelsel spelen ook financiële adviseurs een rol. De AFM roept op om adviseurs in het transitietraject voldoende tijd te geven om zich voor te bereiden op het adviseren van werkgevers- en werknemersorganisaties, naast individuele deelnemers.

Autoriteit Financiële Markten
T 020 797 2000 | F 020 797 3800
Postbus 11723 | 1001 GS Amsterdam
www.afm.nl

De tekst van deze publicatie is met zorg samengesteld en is informatief van aard. U kunt er geen rechten aan ontleen. Door veranderende wet- en regelgeving op nationaal en internationaal niveau is het mogelijk dat de tekst niet actueel is op het moment dat u deze leest. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is niet aansprakelijk voor de eventuele gevolgen – bijvoorbeeld geleden verlies of gederfde winst – ontstaan door of in verband met acties ondernomen naar aanleiding van deze tekst.